

*Bosna i Hercegovina
Federacija Bosne i Hercegovine
Hercegovačko-Neretvanska županija/kanton*

OPĆINA PROZOR-RAMA
Služba za razvoj, poduzetništvo, obrt i financije
Odsjek za razvoj, poduzetništvo, obrt, poljoprivredu i turizam

Prozor-Rama, Kralja Tomislava bb, tel./fax.: +387 36 771 912; 771 342; e-mail: poduzetnistvo@prozor-rama.org

INFORMACIJA
O STANJU POLJOPRIVREDE I PROVEDENIM
POTICAJNIM MJERAMA NA PODRUČJU
OPĆINE PROZOR-RAMA

Prozor – Rama, travanj 2019

UVOD

Sa ciljem cjelovitog sagledavanja stanja u oblasti poljoprivrede u općini Prozor – Rama, ovu informaciju smo priredili u dva dijela: dio koji se odnosi na opće podatke o poljoprivrednom zemljištu, šumskom zemljištu, klimi, reljefu, vegetaciji i slično, te na drugi dio u kojemu je prezentirana poljoprivredna aktivnost na području Općine u prethodnoj godini.

Iako se prvi dio informacije ponavlja svake godine u istom ili sličnom obliku, ipak je odlučeno unositi ga u informacije kako bi se olakšalo cjelovito sagledavanje stanja u predmetnoj oblasti.

I. OPĆI PODACI

Područje općine Prozor – Rama (u daljem tekstu, povremeno: Općina), obzirom na svoju veličinu ne čini sasvim homogen prirodni prostor. On se iskazuje tako što se na sasvim malom rastojanju osjeti prisutnost submediterana sa kontinentalnom i planinskom klimom, krajnje divergentne nadmorske visine, živa orografija terena, raznolikost sastava tla i diferencirana uporabna vrijednost zemljišta.

U pogledu zemljopisne slike, sjeverni dijelovi Općine sa svojom klasičnom poljoprivrednom proizvodnjom i njenom skromnom učinkovitosti identični su onima koji dominiraju kontinentalnim krajolicima FBiH. Njeni, istina ne veliki, južni dijelovi imaju elemente izmijenjenog mediterana i na njima se uzgaja vinova loza na manjim površinama. Općina u svim segmentima svoje poljoprivredne strukture odaje sliku dosta nerazvijenog područja, poljoprivredna proizvodnja na gospodarstvima ovih krajeva uvijek je bila niska i ona zaostaje za onom koju ima Zapadna Europa. U svojoj horizontalnoj - sirovinskoj zoni ona je generalno bila loša i nešto je bolja samo u rijetkim primjerima poduzetnika koji svojim odlukama tek nagovještavaju ulazak nešto smjelijih proizvodnih tehnologija. Umjerene orografske i ka tomu dosta blagorodne klimatske karakteristike, daju joj mogućnosti da pred poljoprivredni sektor postavi visoke zadaće, i to na jedan mnogo osmišljeniji i hrabriji način nego što je rađeno.

Općina Prozor-Rama je, uvažavajući važnost poljoprivrede, u svoj aktualni strateški i razvojni dokument - Strategiju razvoja općine Prozor – Rama za period 2011-2020, poljoprivredu i njen razvoj postavila na značajno mjesto i predvidjela cijeli niz mjera i aktivnosti potrebnih za njen kontinuiran i osmišljen razvoj. Od usvajanja Strategije do danas nastavljene su aktivnosti pokrenute ranijom Strategijom razvoja poljoprivrede u općini Prozor – Rama 2005.-2010., ali i pokrenute nove programske aktivnosti (program edukacije, program subvencije veterinarskih usluga, pružanje savjetodavnih usluga, program malinarstva, program razvoja stočarstava, pomaganje u radu poljoprivrednih udruga, novi programski sadržaji uz Sajam i dr.), čime se nastojalo pridonijeti izraženijem zanimanju stanovništva za odlučnijim bavljenjem poljoprivrednom proizvodnjom.

Poljoprivredno zemljište

Općina Prozor-Rama raspolaže sa oko 47,7 tisuća hektara ukupnih površina i spada među tri najveće općine u HNŽ-u. Kad je u pitanju poljoprivredna proizvodnja, onda se, prema katastarskim podacima, barem formalno može računati na 21,2 tisuće ha, što čini oko 44% ukupne općinske teritorije.

Unutar poljoprivrednog zemljišta, 8,8 tisuća ha ili samo 42 % spada u kategorije obradivog, što ukazuje da se radi o poljoprivrednom ozračju u kojemu sa oko 58 % dominiraju travno-pašnjački proizvodni pokrovi. U obradivom zemljištu opet sa 4,8 tisuća ha ili 54% eksponiraju se livade, tako da za intenzivnu proizvodnju ostaje tek oko četiri tisuće ha, u

kojima se nalazi oko 3,8 tisuća ha vrtova i oranica te 238 ha voćnjaka, oko 14 ha vinograda, novih nasada krošnjastog voća te jagodičasto kako je prikazano u tablicama.

Što se vlasništva tiče, oko 15,4 tisuće ha poljoprivrednog zemljišta ili 72,7% pripada obiteljskim gospodarstvima, dok se ostatak od 5,8 tisuća ha ili 27,3 % vodi kao državno vlasništvo. Ovo zemljište tek svojim manjim dijelom bilo je organizirano u zadružnu proizvodnju.

Tablica 1. Kategorije zemljišta poljoprivrednih površina u općini Prozor - Rama (Bonitetne kategorije)

OPĆINA	I (ha)	II (ha)	III(ha)	IVa/IVb (ha)	V(ha)	VI (ha)	VII(ha)
Prozor /Rama	-	-	-	-/1.206,27	1.509,54	4.736,01	17.315,92

Izvor: Karta uporabne vrijednosti zemljišta na području HNŽ, Studija uporabne vrijednost zemljišta HNŽ/K

Tablica 2. Poljoprivredno zemljište po agrozonama u općini Prozor – Rama

Općina	Agrozona I ha	Agrozona II. ha	Agrozona III. ha	Zona šuma ha	Zona neplodno ha
Prozor/Rama	1.206,27	6.245,55	17.315,92	21.503,78	1.912,77

Izvor: Karta uporabne vrijednosti zemljišta na području HNŽ, Studija uporabne vrijednost zemljišta HNŽ/K

I agrozona–zemljišta namijenjena isključivo za intenzivnu poljoprivrednu proizvodnju,

II agrozona–zemljišta namijenjena za poluintenzivnu poljoprivrednu proizvodnju,

III agrozona- zemljišta za ekstenzivnu poljoprivrednu proizvodnju.

IV zona- zona šuma i

V zona - urbani prostori i površine isključene iz sfere biljne proizvodnje.

Šume i šumsko zemljište

Šume i šumsko zemljište na teritoriju Općine Prozor - Rama prostire se na površini 23.091,00 ha, od čega su u državnom vlasništvu 20.982,00 ha ili 91%, a u privatnom vlasništvu 2.109,00 ha ili 9%. Visoke šume u privatnom vlasništvu su dosta usitnjene po podacima iz katastra. Ima ih samo 10,50 %, dok je postotak izdanačkih šuma u ukupnoj površini jako visok.

Prirodna obilježja općine Prozor-Rama

Klima

Klima u sprezi sa drugim pedogenetskim činiteljima u odlučnoj mjeri određuje poljoprivrednu proizvodnju. Područje općine Prozor – Rama obzirom na svoju veličinu ne čini sasvim homogen prirodni prostor. On se iskazuje tako što se na sasvim malom rastojanju osjeti prisutnost submediterana sa kontinentalnom i planinskom klimom, krajnje divergentne nadmorske visine, raznolikost sastava tla i diferencirana uporabna vrijednost zemljišta.

Odnos godišnjih prosječnih vrijednosti, oborina i temperatura na području Općine ukazuje da je u njoj klima uglavnom semihumidna (polusuha). Praktičan utjecaj na to ima različita visinska raspoređenost ukupnog njenog prostora koja počinje od niskih djelova sa 260 mnv do visokih planina od 2.074 mnv.

Niski dijelovi Općine pod blagotvornim su utjecajem izmijenjene mediteranske klime koja dolinom Neretve i Rame dopire od Mostara i Jablanice, ali sa počecima viših brda i planina ona prelazi u svoje sasvim drugačije kontinentalne oblike.

Reljef

Reljef Općine je vrlo raznovrstan i razuđen, a zastupljeni su brojni njegovi oblici. Nadmorska visina kreće se od 260 m u Ustirami i Gračacu do 2.074 m u jugozapadnim planinskim krajevima. U valovitom i razuđenom reljefu Općina je satkana od planinskih visova Vrana

(2.074 m), Ljubuše (1.797 m), Raduše (1.955 m), Baćine (1.530 m), Proslapske planine (1.268 m), te njihovih pašom bogatih obronaka i polja koja se mahom nalaze na padinama brda ili u blagim kotlinskim podnebljima.

Zajednička karakteristika ovoga područja je znatna heterogenost geomorfoloških mikroelemenata, koji se javljaju u različitim kombinacijama. Na relativno malom prostoru javljaju se gotovo sve moguće kombinacije kraških, glacijalnih, denudacionih i drugih mikroelemenata reljefa. Posebno su česte različite kraške pojave. Izraženi reljef i strmi nagibi padina praćeni su raširenim i izraženim erozijskim procesima. Hipsometrijski promatrano ovo područje odlikuje se velikim visinskim razlikama između planinskih masiva, visoravni i vrhova, te dubokih dolina i kanjona.

Vegetacija

U dugim procesima obrazovanja, razvitka i očuvanja zemljišta, vegetacija je jedan od presudnih pedogenetskih čimbenika. Znanost ukazuje da je prvotni (primarni) tip vegetacije u BiH bila skoro isključivo šuma, pa ona kao potencijalno prirodna i danas ima najveću ulogu. Sekundarna vegetacija zastupljena je prirodnim travnjacima i pašnjacima, odnosno prirodnim i antropogenim livadama dok tercijernu vegetaciju čine okopavine (oranice, voćnjaci, vinogradi) i utrine. Iza njih kao posljednje, ali ipak dosta zastupljene, slijede antropogene pustinja (površine pod naseljima i infrastrukturom), te napokon ostale zemljišne površine koje također nisu pod vegetacijom kao što su goleti i euridična područja.

Što se Općine Prozor-Rama tiče, njena vegetacija koja počinje od spomenutih 260 mnv na obalama Jablaničkog jezera pa do naznačenih planinskih visova, rasčlanjena je od flore srednjih Dinarida do biljnog pokrova izmijenjeno mediteranske populacije.

Krčenjem šumskih ekosistema stvorene su higromezofilne i termomezofilne livade. U višim predjelima od opisanih ima još očuvanih šuma bukve brdskog pojasa i livada, a u predjelima Rumbočko polje – Makljen (1.000 mnv) čiste su šume lišćara sa kitnjakom, cerom, ponegdje meduncem, te grabom i bukvom. Sjeverno i više nastupaju mješavine lišćara i četinara (klekovine bora), te još dalje čistih subalpskih bukovih šuma (klekovine bukve). Na južnim granicama su manje površine šume bukve i jele bez smrče, te daleko više šume bukve i jele sa smrčom, a na najvišim visinama šume bukve sa fragmentima klekovine bora.

II.STANJE U OBLASTI POLJOPRIVREDE 2018.

1. BILJNA PROIZVODNJA

1.1. Voćarstvo

Sa svojim ekoklimatom i konfiguracijom zemljišta, općina Prozor-Rama na velikom djelu svog prostora nudi snažne mogućnosti za proizvođače voća. Voćarstvo jest tradicionalna grana proizvodnje ovog područja, a šljiva njegova dominantna kultura. Za nju kao tržišnu voćarsku kulturu umnogome se vežu i oskudni prihodi poljoprivrednih domaćinstava. Danas su vidljive i površine zasađene koštičavim voćem po modelima suvremenih plantaža.

Prateći mogućnosti voćarske proizvodnje, od 2011 godine opredijelili smo se i na uzgoj bobičastog voća pa tako prema našim procjenama imamo zasađeno oko 300 dn, od čega je dominantna malina sa 75 % zastupljenosti. Uz podršku općine kroz razne projekte sa međunarodnim fondovima i razvojnim agencijama sufinancirano je sa 30-50 % vrijednosti projekta, čime je podignuto 190 dn i uključeno 120 proizvođača. Zbog problematike cijene maline na tržištu došlo je do opadanja proizvodnje ove kulture, zbog čega je se općina opredijelila za potporu Projektu „Revitalizacija voćnjaka šljive“.

Proizvodnja šljive u Rami, unatoč vrlo povoljnim ekološkim uvjetima i bogatoj tradiciji, u stalnom je opadanju. Stoga je, a imajući u vidu da je šljiva niz godina bila najzastupljenija vrsta, neophodna njezina temeljita revitalizacija. Pri tom se više ne može računati s ranije dominantnom sortom Bistricom (Požegačom) jer je izrazito osjetljiva na virus šarke, niti je suvremena proizvodnja moguća bez pronalaženja rješenja za uvođenje novih tehnologija.

Revitalizacija proizvodnje šljive moguća je jedino uvođenjem novih sorata otpornih ili tolerantnih na virus šarke, podloga i sustava uzgoja, što će osigurati rentabilnu proizvodnju. To je rezultiralo pojačanim interesom proizvođača i Općine Prozor-Rama da u 2017 godini započne sa Projektom „**Revitalizacija voćnjaka šljive**“. U sklopu navedenog projekta za dvije godine, uključeno 91 poljoprivredni proizvođač i podignuto 172,5 duluma šljive. Od strane Općine financiran je sadni materijal, analiza zemlje i savjetodavne usluge.

Proizvodnja krošnjastog voća u 2018 godini

Tablica 3. Površine krošnjastog voća na području općine Prozor – Rama u 2018.

Kultura	Površine u ha			
	Ukupno	Stari nasadi (stanje po katastru)	Novi nasadi (procjena na terenu)	Nasadi podignuti u 2018. godini
Šljiva	261,9	201,8	48,1	12
Jabuka	22,01	9,8	12,21	-
Kruška	14,55	10,7	3,85	-
Orah	7,7	6,9	0,8	-
Dunja	0,9	0,9	-	-
Lješnjak	0,5	-	0,5	-
Breskva	0,5	-	0,5	-
Višnja	2,7	-	2,7	-
Trešnja	8,1	7,9	0,2	-
Svega	318,86	238	68,86	12

Izvor: Katastar Općine, evidencija Službe-terenski rad i prijave za poticaje

Proizvodnja ramske šljivovice: Tradicionalni način proizvodnje rakijske od šljive požegače (bistrice) primjenjuje se u brojnim kućanstvima koji imaju vlastite šljivike. Dio proizvođača osmislio je vlastita pakiranja i naljepnice, za sada kao poklone za prijatelje i poslovne suradnike. Proizvodnjom i flaširanjem ramske šljivovice za tržište bavi se samo jedna tvrtka, ali u manjim godišnjim serijama. Udruživanje proizvođača i snažniji, zajednički, nastup na tržištu može doprinijeti povećanju prihoda poljoprivrednih proizvođača koji se bave ovom proizvodnjom.

Proizvodnja bobičastog voća

Tablica 4. Površine bobičastog voća u općini Prozor – Rama u 2018.

Vrste nasada	Površine u ha		
	Ukupno	Stari nasadi	Nasadi u 2017-2018 godini
Jagode	0,5	0,5	-
Kupina	0,55	0,55	-
Malina	26,54	26,54	-
Borovnica	5,4	5,4	-
SVEGA	32,99	32,99	-

Izvor: Prijava plana proizvodnje, registar poljoprivrednih proizvođača i terenski rad

Značajnija proizvodnja bobičastog voća i pored dobrih ekoloških uvjeta u općini Prozor-Rama započela je 2005. godine, čime je Strategija razvoja poljoprivrede učinila prve korake svoje implementacije u općini Prozor-Rama. Najprije se krenulo s jagodom a poslije i s drugim vrstama bobičastog voća, a dominantna kultura u ovoj proizvodnji trenutno je malina. U 2017. i 2018. godini nije bilo podizanje novih nasada bobičastog voća.

1.2. Povrtlarstvo

Proizvodnja povrća

Tablica 5. Proizvodnja povrća u općini Prozor – Rama u 2018.

Vrsta usjeva		Površina ha
Krumpir, merkantilni		138
Mrkva		2
Luk crni		17
Luk bijeli/češnjak		6
Grah	zrno	7
	mahunu	2
Grašak	zrno	5
	mahunu	1
Kupus		17
Kelj		-
Karfiol/cvjetača		-
Paradajz/rajčica		17
Paprika zelena		9
Krastavac, sivi		7
Salata, zelena		2
Špinat i blitva		2
Cikla		1
Tikvice		1

Izvor: Terenski rad, prijava plana proizvodnje

Proizvodnja povrća u zatvorenim prostorima

Sadašnja proizvodnja povrća u zatvorenim prostorima u Općini prostire se na skromnih 0,85 ha plasteničkih kapaciteta.

Tablica 6. Plastenička proizvodnja u općini Prozor – Rama u 2018.

Broj poljoprivrednih proizvođača	Površine pod plastenicima u ha
32	0,85

Izvor: Terenski rad i popis proizvođača

1.3. Ratarstvo

Žitarice

Tablica 7. Proizvodnja žita u općini Prozor – Rama u 2018.

Vrsta usjeva	Požnjeveno Površina ha
Kukuruz, merkantilni	3
Kukuruz sjemenski	-
Pšenica	1
Ječam	36
Zob	1
Raž	1
Heljda	2

Izvor: Terenski rad, prijave plana proizvodnje i procjene za statistiku

Stočno krmno bilje

Tablica 8. Proizvodnja stočnog krmnog bilja u općini Prozor – Rama u 2018.

Vrsta usjeva		Površina ha
Djetelina	sijeno	-
	sjeme	
Lucerka/ Lucerna	sijeno	-
	sjeme	
Grahorica	sijeno	-
	sjeme	
Stočni grašak		-
Kukuruz – zelena masa		-
Stočna repa - korijen		5
Travno – djetelinske Smjese, sijeno		1600
Ostalo krmno bilje		-

Izvor: Terenski rad i procjene za statistiku

Sijeno

Tablica 9. Proizvodnja sijena na livadama i pašnjacima u općini Prozor – Rama u 2018.

Vrsta usjeva	Površina ha
Livade, sijeno	3000
Pašnjaci, sijeno	2400
Sijeno sa usjeva, voćnjaka i slično	313

Izvor: Terenski rad i procjene za statistiku

1.4. Otkup ljekovitog bilja i šumskih plodova

Na području općine Prozor-Rama tri poduzeća se bave organiziranim otkupom samoniklog ljekovitog bilja i šumskih plodova. Postoje i aktivnosti pojedinačnih sakupljača i manjih otkupljivača koji surađuju sa većim otkupljivačima iz drugih općina.

Tablica 10. Otkupljivači samoniklog ljekovitog bilja i šumskih plodova na području općine Prozor – Rama

Naziv tvrtke	Mjesto
„ŠUMSKI PLOD“ d.o.o.	Prozor - Rama
“NATURALIS” d.o.o.	Prozor – Rama
„ČOLAK COMERCE“ d.o.o.	Prozor - Rama
Pojedinačni otkupljivači	Prozor - Rama
UKUPNO:	-

Izvor: Terenski rad

1.5. Općinska potpora biljnoj proizvodnji

Temeljem Programa utroška sredstava za razvoj poljoprivrede sa kriterijima raspodjele i Javnog poziva za prikupljanje zahtjeva za odabir korisnika za poticaj poljoprivrednoj proizvodnji na području općine Prozor–Rama za 2018. godinu, biljna proizvodnja je poticana kroz slijedeće vidove:

1.Proizvodnja Ramskog bijelog luka-češnjaka, 150 KM /dunum.

2. Voćarska proizvodnja –podizanje novih nasada visoko stablašica autohtonih ili drugih sorti: Kroz Program „Revitalizacija voćnjaka šljive“ nabavka sadnica, jesenska sadnja 2018, i pružanje savjetodavni usluga, preko javne savjetodavne službe i Eko Udruge.

3. Ratarska proizvodnja (pšenica, raž, ječam, heljda, zob, kukuruz i dr.), 50,00 KM/dunum

-Proizvodnja Ramskog bijelog luka-češnjaka

Zaprimljeno 27. zahtjeva koji su obrađeni u izvještajnom periodu.

- Ukupan površina nasada bijelog luka za poticaj ; 64,5 dn

- Ukupno za isplatu poticaja; 9.675,00 KM.

-Voćarska proizvodnja

Podizanje novih nasada šljive, jesenska sadnja -Projekt revitalizacija voćnjaka:

Općina je odobrila 62. zahtjeva poljoprivrednih proizvođača za nabavku sadnica šljive za jesensku sadnju (5 800 sadnica, 116 duluma zasađeno). Od strane Općine financiran je sadni materijal, analiza zemlje, savjetodavne usluge te obrađeni svi zahtjevi za županijski poticaj. Ukupna vrijednost Projekta 20 000,00 KM.

- Ratarska proizvodnja (pšenica, raž, ječam, heljda, zob, kukuruz i dr.)

Broj zahtjeva koji ispunjavaju uvjete; 37.

Ukupan površina nasada 315,4 dn.

Ukupno za isplatu poticaja; 15.770,00 KM.

2. ANIMALNA PROIZVODNJA

2.1. Ovčarstvo

Stočarska proizvodnja, posebno uzgoj ovaca, tradicionalna je djelatnost u općini Prozor – Rama. Tijekom 2018. godine se 54 obitelji intenzivno bavilo ovčarstvom sa ukupnim brojem od 10 729 grla. U navedeni broj grla uvrštena su grla iz obiteljskih farmi koje ostvaruju poticaj na proizvodnju i koje imaju više od 50 grla, dok postoje obitelji koje uzgajaju ovce i imaju ispod navedenog broja ovaca, pa se procjenjuje da se na ovaj način uzgaja još oko 550 grla. Proizvodnja obiteljskih ovčarskih farmi usmjerena je bila u pravcu proizvodnje i plasmana mesa i sira iz miješa kao autohtonog proizvoda.

2.2. Svinjogojstvo

Na području općine Prozor – Rama postoji jedna farma za proizvodnju tovljenika i prodaju svinjskog mesa u sklopu poduzeća „Galić Commerce,, d.o.o. Godišnji kapacitet proizvodnje navedene farme u 2018. godini je 2500 tovljenika.

Tablica 15: Proizvodnja svinjskog mesa na farmama u općini Prozor – Rama u 2018.

Tovljenici/kg	50-110	ukupno
Kom.	2500	2500

Izvor: Podaci sa farme po izjavi

2.3. Govedarstvo - proizvodnja mesa

Na području Općine organiziranom proizvodnjom goveđeg mesa bave se dva poduzeća. „Galić Commerce,, d.o.o., u čijem tovu se krajem godine nalazilo 30 grla krava u sustavu krava – tele i Jelen-Klanac d.o.o. sa 50 grla u sustavu proizvodnje krava-tele. Također, proizvodnjom goveđeg mesa bavi se jedno OPG sa 9 grla.

2.4. Proizvodnja kravljeg mlijeka

Ukupna proizvodnja kravljeg mlijeka može se procijeniti na temelju poznatih podataka o broju krava i prosječnoj proizvodnji. Poznato je da na području općine ima oko 1000 grla koja se koriste za mužnju sa dnevnom proizvodnjom od 9,75 litara po grlu, dolazimo do izračuna da se na području općine Prozor – Rama za 2018 godinu proizvelo ukupno 2 340 000 litara mlijeka. Dio proizvodnje mlijeka koristio se za osobne potrebe, za proizvodnju mliječnih proizvoda i za prodaju na tržnici i otkupljivačima.

Tablica 16 : Pregled mini farmi muznih krava na području općine Prozor – Rama u 2018.

Br. grla	3-5	5-10	10	Br. farmera ukupno
Br. farmera	23	13	3	39

Izvor: Otkupljivači mlijeka, veterinarska stanica, terenski rad

2.5. Prerada kravljeg mlijeka

Na području općine Prozor-Rama nalaze se tri pogona za otkup, proizvodnju i preradu mliječnih proizvoda.

Tablica 17 : Prerada mlijeka u mini siranama u općini Prozor – Rama u 2018.

Ime	Mjesto	Kapacitet litara/dnevno	Prosječna proizvodnja 2018. litara dnevno	Br.grla u sustavu otkupa Prosječno god.
ZZ“Rama“p.o.	Prozor	500	325	41
ZZ“Promilk“	Šćipe	1800	1000	75
„Rama milch“	Rumboci	500	400	28
Ukupno		2800	1725	144

Izvor: Po izjavi proizvođača , terenski rad

2.6. Pčelarstvo

Pčelarska proizvodnja na području općine Prozor – Rama u posljednje vrijeme vidljivo se razvija i zauzima svoju veoma značajnu poziciju. Proizvodnjom meda intenzivno se bavi 31 obitelj, sa ukupnim brojem košnica 1810 prema evidenciji Udruge pčelar “Maslačak“

2.7. Proizvodnja ribe

Vodeni resursi bogatstvo su Općine kakvim se mogu podičiti malo koja područja. Rješenje o obavljanju djelatnosti proizvodnje ribe na području općine Prozor – Rama posjeduju:

Ribogojilište „Krupić“ TIP „Dekorativa“ Perići i uzgoj ribe „Perići“, vl. Jozo Zadrić

Proizvođači ribe nisu obvezni dostavljati Općini podatke o proizvodnji.

Na Ramskom i Jablaničkom jezeru trenutno ne postoji kavezni uzgoj ribe.

2.8. Općinska potpora animalnoj proizvodnji

Podrška općine za stočarsku proizvodnju u 2018. godini provedena je u skladno Programu utroška proračunski sredstava sa kriterijima raspodjele, kroz:

Potpore uzgoju muznih krava

Sredstva za potporu uzgoja muznih krava dodjeljivala su se proizvođačima mlijeka na području općine Prozor – Rama, koji su u sustavu otkupa mlijeka i za proizvodnju mlijeka za prodaju na neki drugi način ili preradu u domaćinstvu u visini od 100,00 KM godišnje po grlu.

Za ovu vrstu potpore služba je zaprimila 121 zahtjev, nakon terenskog rada, obilaska stočara utvrđeno je da kod podnositelaca zahtjeva njih 121. nalazi ukupno 341 muzno grlo. Iznos isplaćen za ovu vrstu potpore je 34 100,00 KM

Poticaj proizvodnji kravljeg mlijeka:

Korisnici sredstava ovog javnog poziva mogu bit fizičke i pravne osobe (OPG, poduzeća i obrti) sa sjedištem u općini Prozor-Rama koji ostvaruju proizvodnju kravljeg mlijeka i koji su isporučili otkupljivačima-prerađivačima.

Sredstva za potporu proizvodnji kravljeg mlijeka dodjeljivala su se proizvođačima mlijeka na području općine Prozor-Rama koji su ispunili uvjete za federalni poticaj. Općina Prozor-Rama poticala je ovu vrstu proizvodnje sa 0,10 KM po litri, najviše do 500 KM po prijavitelju.

Za IV. kvartal 2017. godinu i za I., II., i III., kvartal 2018. godinu, i izvještajnom periodu obrađeno je ukupno 12 zahtjeva. Ukupna proizvodnja mlijeka 144 423 litara. Za ovu vrstu potpore uplaćeno je 8.217,70 KM.

Veterinarstvo i subvencija veterinarskih usluga za analizu krvi

Bolesti stoke

Praćenje zdravstvenog stanja životinja, zbog suzbijanja raznih bolesti, imali smo aktivnu suradnju sa nadležnom Veterinarskom stanicom kao i sufinanciranje veterinarskih usluga za analizu krvi. Veterinarska stanica izvršila je dijagnostičkog ispitivanje uzoraka krvnih seruma goveda na zarazne bolest bruceloze, enzootsku leukozu goveda, cijepljenjem malih preživača protive bruceloze, cijepljenje pasa protive bjesnoće, cijepljenje svinja protiv svinjske kuge.

Cijepljenje malih preživača protiv bruceloze – 4500 životinja;

Cijepljenje pasa protive bjesnoće- 1137 pasa;

Cijepljenje svinja protiv svinjske kuge 2598 svinja.

Na području naše općine u 2018 godini nije došlo do pojave Bruceloze niti Q-groznice.

Subvencija veterinarskih usluga za analizu krvi

Kroz subvencioniranje veterinarskih usluga za analizu krvi kod goveda u 2018 godine financirano sa 35 KM po grlu muznih krava, steonih junica i uzgoj u sustavu krava–tele, u pravcu otkrivanja zaraznih bolesti i zdravstveno ispravnih proizvoda za tržište (mlijeko, meso).

Nakon provedenog Javnoga poziva za animalnu proizvodnju -Subvencija veterinarskih usluga analiza krivi mliječnih krava i steonih junica za 2018 godinu, djelatnici veterinarske satnice „SEMA VET“ d.o.o. izvršili su uzimanjem uzoraka kriv na terenu, i podnijeli su zahtjevne za isplatu subvencije nakon pruženih veterinarskih usluga. Na taj način subvencionirana je analiza krvi za 184 životinje kod 21 korisnika, za što je odobreno i isplaćeno 6.440,00 KM.

3.SUBVENCIJA ZA KAPITALNA ULAGANJA I RURALNI RAZVOJ

Sredstva za subvencioniranje za kapitalna ulaganja i ruralni razvoj realizirana su kao novčana potpora po pojedinačnim zahtjevima i poslovnom planu za ulaganja: Investicije u poljoprivredno gospodarstvo-objekte, investicije u poljoprivredne strojeve za biljnu i stočarsku proizvodnju, nabavka osnovnog stada i proširenje stada, ostala ulaganja u poljoprivredu.

Na ovu mjeru prijavilo je se 12 poljoprivrednih proizvođača i odobreno 40.000,00 KM, koja su isplaćena u 2019. godini.

4.POMOĆ POLJOPRIVREDNIM UDRUGAMA

Poznajući značaj udruživanja poljoprivrednih proizvođača u udruge kako bi lakše ostvarili svoj cilj u proizvodnji i plasmanu proizvoda. Općina je pružala svaku pomoć registriranim poljoprivrednim udrugama kroz: financijsku potporu, pomoć pri kandidiranju određenih aplikacijskih programa, stručnu pomoć i povezivanje sa višim institucijama vlasti. Preko Ekološke udruge „Eko plod“ vršena je realizacija projekta Revitalizacija voćnjaka šljive i savjetodavnih usluga. Potpomognuto je sudjelovanje udruga na domaćem sajmu kao i drugim sajmovima na kojim su sudjelovali. Kroz ovu podršku potpomognuti su; Ekološka udruga

„Eko plod“, Udruga pčelara „Maslačak“, Sportsko – turističko ribolovno društvo „Ramske vode, Lovačko društvo „Vepar“. Iz proračuna za pomoći u radu udruga izdvojeno je 161.000,00 KM.

5.POTPORE U KORIST POLJOPRIVREDE SA VIŠIH RAZINA VLASTI U 2018.

5.1.Potpore sa razine Federacije BiH

Služba za razvoj, poduzetništvo, obrt i financije Općine Prozor-Rama je, zajedno s nadležnom županijskom savjetodavnom službom, surađivala sa poljoprivrednicima sa područja općine Prozor – Rama, te obradila zahtjeve poljoprivrednih proizvođača za ostvarenje federalnih poticaja u primarnoj poljoprivrednoj proizvodnji za biljnu i animalnu proizvodnju kako je prikazano u tablici.

a) Animalna proizvodnja:

Zaprimljeni zahtjevi po vrstama proizvodnje – općina Prozor – Rama 2018. godina:

VRSTA PROIZVODNJE		Br. zahtjeva	Br.grla/br.košnica
Animalna proizvodnja	Uzgoj rasplodne stoke (ovce i koze)	54	10 729
	Uzgoj rasplodnih junica	1	5
	Pčelarska proizvodnja	31	1810
SVEGA		86	

b) Biljna proizvodnja:

Zaprimljeni zahtjevi po vrstama proizvodnje – 2018. godina.

Vrsta proizvodnje		Broj zahtjeva
Ratarske i povrtlarske kulture	Proizvodnja krušnih žitarica (pšenica i raž)	-
	Proizvodnja silažnog kukuruza	-
	Proizvodnja povrća (rajčica paprika, krastavac, patlidžan, mrkva, cikla, luk, salata i mladi krumpir)	2
	Proizvodnja ječma	-
	Proizvodnja ljekovitog i aromatičnog bilja (kamilica, menta, lavanda, ružmarin, smilje i lovor)	-
SVEGA:		2

5.2.Potpore sa razine HNŽ

Ostvarenje potpora u primarnoj poljoprivrednoj proizvodnji i prehrambeno-prerađivačkoj proizvodnji od HNŽ.

Provedba naputka o načinu i uvjetima za ostvarenje potpora u primarnoj poljoprivrednoj proizvodnji i prehrambeno-prerađivačkoj proizvodnji HNŽ-K broj: 11-03-26-675/18 od 21.5.2018.god. općina Prozor-Rama zaprimila je prijave;

Za biljnu proizvodnju 105 zahtjeva :

Po prijavi i uvidom na terenu utvrđeno je da po Naputku ispunjava uvjete i napravljeno je 93 zapisnika te je spremljeno na daljnju obradu nadležnom ministarstvu,

a) Podizanje novih nasada šljiva 62 zahtjeva, 122,2 dn.

b) Proizvodnja malina 29 zahtjeva, 100,5 dn.

c) Proizvodnja povrća u plastenicima 1 zahtjev, 1 dn.

d) Podizanje novih nasada oraha 1 zahtjev, 3 dn.

Uvidom na terenu, 12 zahtjeva nije ispunjavalo uvjete pometnutog naputka.

Za animalnu proizvodnju 84 zahtjeva;

Oprašivači poljoprivrednih kultura-pčelarstvo

Za ovu vrstu potpore aplicirao je 31 klijent (pčelar), zahtjevi su podnošeni preko Udruge Pčelara „MASLAČAK“. Potpora za ovu vrstu iznosila je oko 10 000,00 KM.

Potpora hranidbe u ovčarstvu i kozarstvu

Potporu ostvaruje klijent za kojeg je u 2018 godini ovo Ministarstvo (MPŠV) izvršilo obračun federalne novčane potpore u iznosu od 25 KM (po rasplodnom grlu) za uzgoj rasplodne stoke ovce-koze a iznos potpore za hranidbu je do 20 % od ukupno obračunatog iznosa federalne novčane potpore za uzgoj rasplodne stoke-ovce i koze.

Za ovu vrstu potpore aplicirala su 53 proizvođača sa ukupnim brojem grla 4.474. ($4474 \times 25 = 111.850,00$ KM-federalnog poticaja x 20% županijskog poticaja = 22.370 KM)

6. UPIS U REGISTAR POLJOPRIVREDNIH GOSPODARSTAVA I REGISTAR KLIJENATA

U registar poljoprivrednih gospodarstava i registar klijenata u 2018 godini, upisano je 74 poljoprivrednih gospodarstava, pa je ukupno u RPG i RK upisano 596 obiteljskih gospodarstava i klijenata do kraja 2018. godine.

Svim poljoprivrednim proizvođačima koji su vršili promjene u RPG i RK pružena je pomoć prilikom popunjavanja obrazaca i dr. a njih je u 2018 godini bilo ukupno 201 koji su redovito prijavili promjene za tekuću godinu.

Na podešeni pismeni zahtjev poljoprivrednih proizvođača izdavane su potvrde o upisu u RPG i RK, ukupno je do kraja 2018 godine je bilo 135 potvrda.

Sa danom 31.12.2018. godine, odobrenje - rješenje za osnivanje radnje ili obavljanje poljoprivredne djelatnosti posjeduje 37 osoba.

7. EVIDENTIRANJE POLJOPRIVREDNOG ZEMLJIŠTA

Na temelju članka 128. stavak 2. Zakona o poljoprivrednom zemljištu ("Službene novine Federacije BiH", broj 52/09), Zakona o poljoprivrednom zemljištu HNŽ („Narodne novine HNŽ“ broj: 8/13) i Pravilnika o sadržaju i obliku obrazaca i načinu vođenja evidencije o poljoprivrednom zemljištu, ova služba vodila je evidenciju u obliku godišnjeg stanja prema dobivenim podacima iz katastra Općine i CZ, o obradivom i neobradivom poljoprivrednom zemljištu po katastarskim kulturama i klasama, o miniranim površinama te iste dostavljali nadležnom Ministarstvu poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede HNŽ.

Na obrascu br. 6. koji je poslan u Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede HNŽ postoje podaci o ukupnoj miniranosti šumskog i poljoprivrednog zemljišta i ona iznosi 1565 ha. U 2018 godini nije vršeno dominiranje šumskog i poljoprivrednog zemljišta.

8. AGROMETEOROLOŠKA STANICA

Postavljena agrometeorološka stanica koja je instalirana u voćnjaku u Prozoru. Projekt instaliranja stanica je financiran od strane IPA fonda Europske unije, a implementator je Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede HNŽ zajedno sa općinom Prozor-Rama i Udrugom „Eko plod“. Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede HNŽ najavljuju skoro postavljanje i foto stanica u općinama HNŽ. Agrometeorološka stanica je kompletno automatizirana stanica koja služi za praćenje mikroklimatskih uvjeta koji vladaju u nasadu, te

ima mogućnost mjerenja temperature i vlažnosti zraka, tla, količinu padavina, smjer i brzinu vjetrova i vlažnost lista. Podaci s ove agrostacije izravno se šalju pomoću GPRS tehnologije na server, a koji će biti instaliran u općini i udruzi. Time je omogućeno da poljoprivredna služba može precizno određivati rokove tretiranja zaštitnim sredstvima i olakšan je izbor preparata, te se potiče korištenje preventivnih sredstava za zaštitu. Na temelju ostalih izmjerenih parametara olakšano je određivanje roka i obroka navodnjavanja, provedba agrotehničkih mjera nakon mraza ili drugih ekstremnih klimatskih uvjeta i primjena agrotehničkih mjera u klimatskim prilikama u kojima se postižu najbolji rezultati. Stanica je prilagođena svim vrstama proizvodnje tako da ju mogu koristiti voćari, vinogradari, povrtlari. Dodatna vrijednost ove stanice je što će građani i zainteresirani subjekti moći koristiti "svježe" podatke o temperaturi, vlažnosti zraka i atmosferskom tlaku koji će se objavljivati.

9.CERTIFIKACIJA POLJOPRIVREDNIH SAVJETODAVACA

Temeljem članka 13. Zakona o poljoprivredno savjetodavnoj djelatnosti HNŽ („ S. Novine HNŽ, broj: 9“), podneseni su zahtjev za izdavanje certifikata za obavljanje poljoprivredne savjetodavne djelatnosti. Iz Odsjeka za poljoprivredu, 5 djelatnika ispunilo je sve potrebite uvjete propisane u navedenom Zakonu i dobili certifikat, javne poljoprivredne savjetodavne djelatnosti u jedinici lokalne samouprave što im daje mogućnost pružanja savjetodavnih usluga iz različitih poljoprivrednih proizvodnji i ekonomike poljoprivrede proizvodnje.

10.EDUKACIJE I OKRUGLI STOL NA TEMU POLJOPRIVREDE

Općina Prozor-Rama u sklopu 13. Sajma poljoprivrede, prehrane i turizma „DANI ŠLJIVE „ organizirala je okrugli stol na teme:

Prerada voća, povrća i ljekovitog bilja – iskorak prema tržištu, sa temama;

-Poljoprivredna proizvodnja u općini Prozor-Rama, mogućnosti daljnjeg razvoja - mr.sc. Stipo Čuljak

-Načini i modeli umrežavanja i organiziranja, prijenos znanja i iskustava, tržište - Mira Jović, izvršna direktorica UPIP-a Žepče

-Prerada voća i povrća i ljekovitog bilja-Bernardica Barbarić, magistra prehrambene tehnologije

-U sklopu sajma održana je radionica na temu turizma na kojima smo sudjelovali – prezentacija projekata „Razvoj turizam na tri jezera“. Projekt je prezentiralo Udruženje LINK Mostar u suradnji sa Općinom i Agencijom za lokalni razvojna Prozor-Rama.

11.SAJAM POLJOPRIVREDE, PREHRANE I TURIZMA “DANI ŠLJIVE”

Trinaesti Sajam poljoprivrede, prehrane i turizma pod nazivom “DANI ŠLJIVE” održan je 17. i 18. rujna 2018. godine. Cilj je bio okupiti sve relevantne gospodarstvenike iz oblasti poljoprivrede, prehrane i turizma kako bi se pored promocije njihovi proizvodi stvorio ambijent za uspostavu bolje međusobne suradnje, otvaranje mogućnosti unapređenja proizvodnje i prezentiranje trenutačnih mogućnosti gospodarskih perspektiva uz nezaobilaznu suradnju sa znanstvenicima i znanstvenim institucijama. Na sajmu je sudjelovalo stotinjak izlagača. Mnogi poljoprivredni proizvođači sa područja naše Općine su svoje proizvode

predstavili preko udruga čiji su članovi Udruge pčelara „Maslačak“ Ekološke udruge poljoprivrednih i prehrambenih proizvođača „Eko Plod“

U sklopu manifestacije je organizirana gastro ponuda Rame. Sajam je imao i humanitarni karakter tako da je sav prihod od ulaznica kao i od organizirane tombole namijenjen Udruzi roditelja djece s posebnim potrebama „Djeca nade“, a nagrade za tombolu su darivali izlagači i posjetitelji.

Na Sajmu je vršeno ocjenjivanje kvalitete sira, rakija, likera, dodijeljene su plakate za kvalitetu, plakate za kvalitetu gastro ponude, plakate za kvalitetu predstavljanja turističke ponude Rame i plakate za paletu proizvoda, dodijeljene su zahvalnice za sudjelovanje, uspješnu suradnju i pomoć u realizaciji sajma. Financiranje Sajma su pomogli Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede HNŽ.

12.STATISTIČKA IZVJEŠĆA, ISTRAŽIVANJA I PLANOVI IZ POLJOPRIVREDE

Služba je u izvještajnom periodu obradila i prosljedila nadležnim institucijama slijedeća statistička izvješća:

Ministarstvu poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede HNŽ Mostar;

- Plan proljetne i jesen je sjetve za područje općine Prozor-Rama za 2018. godinu
- Izvješće o realizaciji proljetne i jesenje sjetve u 2018.godini na području općine Prozor-Rama
- Izvješće o ostvarenim prinosima voća
- Izvješće o berbi strnih žita i berbi kukuruza u 2018. god.
- Podaci o stanju biljne proizvodnje za 2017. godinu
- Dostava podataka za zeleno izvješće

Federalnom zavodu za statistiku, Služba za statistiku HNŽ, Mostar :

- Izvješće o godišnjem obračunu bruto vrijednosti proizvodnje i dodatne vrijednosti poljoprivrede privatnog sektora, poljoprivrednih gospodarstava za općinu Prozor- Rama za 2017.godinu
- Plan proljetne i jesenje sjetve za 2018.godinu za područje općine Prozor-Rama
- Izvješće o realizaciji proljetne i jesenje sjetve u 2018.godini na području općine Prozor-Rama
- Procjena brojnog stanja stoke i stočne proizvodnje za 2017. godinu, procjena se utvrđivala terenskim radom i radom u uredu
- Izvješće o ostvarenim prinosima/prirodima ranih usjeva i voća u 2018. godini
- Izvješće o ostvarenim prinosima/prirodima kasnih usjeva i voća u 2018. godini
- Izvješće o realizaciji Sajma

Vanjskotrgovinska komora BiH

- Program i plan realizacije Sajma za upis u Registar sajмова BiH
- Izvješće o realizaciji Sajma
- Uvrštavanje Sajma za u kalendar sajмова Vanjsko trgovinske komore BiH.

ZAKLJUČNA RAZMATRANJA

Poljoprivredna proizvodnja ima svoje mjesto u općini Prozor – Rama. Značajno mjesto poljoprivredni sektor zauzima u okviru Programa 2. - Program ruralnog razvoja i razvoja poljoprivredne proizvodnje, sve u sklopu Sektorskog plana ekonomskog razvoja Strategije razvoja općine Prozor – Rama za period 2011.-2020. Godišnje se usvaja Program utroška proračunskih sredstava namijenjenih poljoprivredi.

Međutim, sve to ne donosi očekivani izravni efekt na povećanu i poboljšanu poljoprivrednu proizvodnju. Poljoprivredne površine su dobrim dijelom zapuštene, ne obrađuju se i ne donose potrebne efekte u smislu stvaranja nove vrijednosti i u smislu zapošljavanja lokalnih obitelji.

Izravna općinska proračunska sredstva namijenjena poljoprivredi su značajna. Uglavnom su kreirana tako da se vezuju uz rezultate poljoprivredne proizvodnje ili uz obrađene površine. Ona mogu i trebaju biti još veća, ali uz uvjet postojanja kvalitetnih projekata, uz veći rad poljoprivrednika i bolje rezultate tog rada. Ranije rađeni pritisak kroz Vijeće za konkurentnost i na druge načine rezultiralo je aktiviranjem Hercegovačko neretvanske županije sa svojim Programom poticaja poljoprivredne proizvodnje. Puno toga u poljoprivredi ovisi i o odnosu Federacije, odnosno Ministarstva poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede, jer ovo Ministarstvo raspolaže sa velikom fondom sredstava namijenjenih poljoprivredi. Međusobna usklađenost programa poticaja na ove tri razine (Općina, Županija, Federacija), koja sada ne postoji, mogla bi rezultirati još boljim rezultatima u ovoj oblasti.

Bolja razvijenost turističkog sektora i bolja razvijenost prerađivačkog sektora u oblasti hrane također bi doprinijela boljoj poljoprivrednoj proizvodnji. Veći efekt mogu dati i udruživanja poljoprivrednika međusobno, te njihovo udruživanje sa prerađivačkim i turističkim sektorom.

Edukacije poljoprivrednika u pravcu primjene suvremenih znanja i dostignuća, a posebno edukacija osoba koje mogu kreirati projekte za kandidaturu europskim fondovima, treba biti poboljšana.

Također je značajno nastaviti sa dobrom suradnjom sa domaćim i međunarodnim organizacijama i fondovima kako bi se iz tih izvora koristila raspoloživa sredstva i u svijetu dostignuta znanja iz oblasti poljoprivredne proizvodnje.

Sve ovo može dovesti do jačanje privatne inicijative u oblasti poljoprivrede i prerade, čime se može poboljšati korištenje svih raspoloživih resursa, te rezultirati efektima povećane vrijednosti poljoprivredne proizvodnje na području općine Prozor – Rama, kao i povećanom zapošljavanju.

Šef Službe
Josip Juričić, dipl. oec.